

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη ετήσιας έκθεσης 2019

Εισαγωγή

Όταν εκδόθηκε η πρώτη έκθεση για την κατάσταση εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα, το 2005, δεν υπήρχε πρόθεση αυτή η κοπιώδης εργασία να εξελιχθεί σε ετήσιο ορόσημο. Όπως αναφέρεται και στον πρόλογο της εμβληματικής εκείνης έκθεσης, «το WWF Ελλάς συμβάλλει στην κάλυψη ενός μεγάλου κενού, δηλαδή στην απουσία συστηματικής παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου».

Η θερμή υποδοχή της πρώτης έκθεσης και τα πολλά αιτήματα για συνέχιση έδειξαν ότι η ανάγκη για σταθερά σημεία αναφοράς της πορείας εξέλιξης και πρακτικής εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου και διαμόρφωσης της περιβαλλοντικής πολιτικής είναι πολύ μεγάλη. Μέχρι σήμερα, αυτή η ανάγκη παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανικανοποίητη.

Η διαδρομή του δικαίου περιβάλλοντος που ιχνηλάτησαν οι 15 ετήσιες εκθέσεις του WWF Ελλάς μπορεί χονδρικά να χωριστεί σε τρεις περιόδους: την εξαετία μέχρι το 2011, την περίοδο της οικονομικής κρίσης και της εξάρτησης των πολιτικών πρωτοβουλιών από τις μνημονιακές δεσμεύσεις, και την τελευταία χρονιά κατά την οποία φαίνεται πως η χώρα μπαίνει σε μια περίοδο ανάπτυξης, παραμένοντας όμως σε καθεστώς αυξημένης επιτήρησης.

Η τελευταία χρονιά, την οποία καλύπτει η φετινή έκθεση, χωρίζεται σε δυο πολιτικές περιόδους: πριν και μετά τις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019. Η περίοδος χαρακτηρίζεται από διαφορετικής πυκνότητας, αλλά όχι απαραίτητως και ποιότητας, αλλαγές στην κεντρική περιβαλλοντική πολιτική και στις σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει η πρωτοφανής σπουδή για παραχωρήσεις δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, καθώς υπογράφηκαν συμβάσεις για παραχώρηση τεσσάρων θαλάσσιων περιοχών συνολικής έκτασης 50.000 τ.χλμ στην Κρήτη και το Ιόνιο.

Εμβληματική εξέλιξη ήταν αναμφίβολα η ανακοίνωση από τον Πρωθυπουργό της δέσμευσης της Ελλάδας για ολική απεξάρτηση από τον λιγνίτη μέχρι το 2028. Η ανακοίνωση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Διάσκεψης Κορυφής του ΟΗΕ για την κλιματική δράση, τον Σεπτέμβριο του 2019, και σηματοδοτεί ραγδαίες εξελίξεις στο ενεργειακό σκηνικό της χώρας, με κυριότερη πλέον πρόκληση την αποτελεσματική ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά τρόπο κοινωνικά δίκαιο και ασφαλή για τη βιοποικιλότητα των περιοχών.

Ειδικότερα στο πεδίο της προστασίας της βιοποικιλότητας, η φετινή παραπομπή της χώρας στο Δικαστήριο της ΕΕ για ελλιπή εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για τη φύση δίνει σαφές μήνυμα ότι δεν αρκεί η ένταξη των περιοχών στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000. Απαιτείται η θεσμοθέτηση ενός αποτελεσματικού και λειτουργικού νομικού πλαισίου για την προστασία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών μέσω της διαμόρφωσης επιστημονικά τεκμηριωμένων στόχων διατήρησης και της υιοθέτησης των αναγκαίων διαχειριστικών μέτρων.

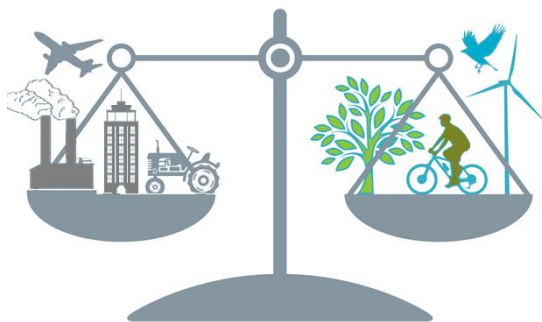
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

Εμβληματικές υποθέσεις της τελευταίας χρονιάς δείχνουν το συνεχιζόμενο πρόβλημα των παρωχημένων ή υπερβολικά γενικόλογων εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τη συρρίκνωση του πεδίου της δημόσιας διαβούλευσης. Παραμένει επίσης η πρακτική της διάσπασης της αδειοδοτικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα να κατακερματίζεται η συνολική εικόνα της περιβαλλοντικής επίπτωσης.

Στην τελευταία χρονιά, υπήρξαν λίγες αλλαγές στη γενική νομοθεσία για την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Η κατάταξη των έργων και δραστηριοτήτων τροποποιήθηκε δύο φορές για ορισμένες κατηγορίες, ενώ υπήρξε και μεταβολή των πρότυπων περιβαλλοντικών δεσμεύσεων.

Πιο σημαντική εξέλιξη, ήταν η ευθυγράμμιση των υποκατηγοριών αδειοδότησης των μεταποιητικών δραστηριοτήτων με τους βαθμούς όχλησης της πολεοδομικής νομοθεσίας. Ορθά προστέθηκε ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη και η «χωρική διάσταση» με κριτήρια όπως ο θόρυβος, οσμές, εκπομπές, δονήσεις, απόσταση από αστικό ιστό.

Ωστόσο, η εικόνα της ύπαρξης νομοθετικών αλλαγών δίνει μια παραπλανητική εικόνα βελτίωσης του συστήματος περιβαλλοντικής εκτίμησης και αδειοδότησης. Μία σαφής τάση των τελευταίων ετών είναι η «διάσπαση» της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία, με περιπτώσιολογικές τροποποιήσεις, χάνει τα ενιαία χαρακτηριστικά της. Ένα παράδειγμα είναι η συνεχής αλλαγή της ειδικής διαδικασίας αδειοδότησης του σχεδίου ολοκληρωμένης ανάπτυξης του μητροπολιτικού πόλου Ελληνικού. Δεύτερο παράδειγμα ήταν η απαλλαγή της ΔΕΗ για έξι μήνες μετά την έναρξη λειτουργίας μονάδων ηλεκτροπαραγωγής στην Κρήτη από την υποχρέωση τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και από την υποχρέωση έκδοσης οικοδομικής άδειας.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

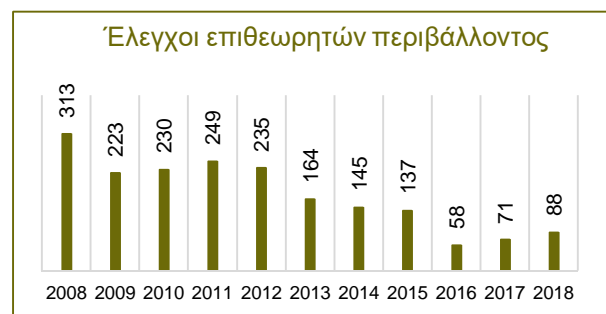
Φέτος καταγράφεται άλλο ένα σοβαρό επεισόδιο υποβάθμισης του θεσμού των επιθεωρητών περιβάλλοντος. Στο ελεγκτικό πεδίο, η διαχείριση αποβλήτων παραμένει κύριο πεδίο άσκησης περιβαλλοντικού ελέγχου και επιβολής κυρώσεων. Μικρή ελεγκτική δραστηριότητα καταγράφεται σε σχέση με την αυθαίρετη δόμηση και τις κατεδαφίσεις παράνομων κτισμάτων.¹

Επιθεωρήσεις & περιβαλλοντική ευθύνη

Ο κρίσιμος θεσμός της περιβαλλοντικής επιθεώρησης υπέστη σοβαρά πλήγματα και πολιτική απαξίωση. Με π.δ. της 17ης Ιουλίου 2019 καταργήθηκε η Ειδική Γραμματεία Σώματος Επιθεωρητών και Ελεγκτών του ΥΠΕΝ, μαζί με τη θέση του ειδικού γραμματέα. Οι υπηρεσίες και αρμοδιότητές της μεταφέρθηκαν απευθείας στον υπουργό. Με αυτή την εξέλιξη ενισχύθηκε και διοικητικά η άμεση πολιτική εξάρτηση του κρίσιμου θεσμού των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων.

Κατά το τελευταίο έτος οι επιθεωρητές περιβάλλοντος εισηγήθηκαν στον αρμόδιο υπουργό 83 αποφάσεις επιβολής προστίμων συνολικού ύψους 1.793.280 ευρώ. Τουλάχιστον 72 παραμένουν ανυπόγραφες. Η μη δημοσίευση στη Διαύγεια των αποφάσεων επιβολής προστίμων από το ΥΠΕΝ αποτελεί διαχρονικό έλλειμμα διαφάνειας. Η υπογραφή των αποφάσεων επιβολής κυρώσεων αποτελεί πλέον ευθύνη του από 9 Ιουλίου 2019 υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Κωνσταντίνου Χατζηδάκη.

Όπως φαίνεται στον πίνακα, το έργο των επιθεωρητών περιβάλλοντος του ΥΠΕΝ παρουσιάζει τάση μείωσης των ελέγχων.

Στο μεγάλο κεφάλαιο της αποκατάστασης περιβαλλοντικών ζημιών, καθοριστικός είναι ο ρόλος του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ). Στο πλαίσιο

εφαρμογής τις οδηγίες 2004/35/ΕΚ σχετικά με την απόδοση ευθυνών για την αποκατάσταση ζημιών, σημαντικές υποθέσεις που υπάχθηκαν σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης:

- Ρύπανση από πετρέλαιο στον Σαρωνικό
- Αυθαίρετες ελεμβάσεις στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου
- Εκχέρσωση στον υγρότοπο Λεγραιών
- Αποκατάσταση μεταλλείων Κίρκης

Η μη υπαγωγή του σώματος επιθεωρητών περιβάλλοντος στη νεοσυσταθείσα Αρχή Διαφάνειας του ν. 4622/2019 για το επιτελικό κράτος είναι δείγμα του διαχρονικού και διακομματικού πολιτικού παραγκωνισμού του περιβαλλοντικού ελέγχου και της διαρκούς υποβάθμισής του στο ευρύτερο πλαίσιο του ελεγκτικού ρόλου του κράτους.

Από το 2008, το WWF Ελλάς έχει ζητήσει την ίδρυση ανεξάρτητης αρχής περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, με αναφορά στη Βουλή. Ανεξάρτητη, ώστε οι περιβαλλοντικοί έλεγχοι να μην εξαρτώνται από υπουργικές υποδείξεις και κομματικές παρεμβάσεις. Αρχή, επειδή είναι απαραίτητο αυτός ο κρίσιμος μηχανισμός ελέγχου να έχει αυτοτέλεια και να έχει συντονιστικό ρόλο προς κάθε υπηρεσία που πραγματοποιεί ελέγχους σε περιφερειακό επίπεδο.

Περιφερειακά κλιμάκια ελέγχου

Κατά το έτος που καλύπτει αυτή η έκθεση, όλες οι περιφέρειες συγκρότησαν κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος, εκτός από την Αττική.

Σημαντικές αποφάσεις διαπίστωσης παραβάσεων και επιβολής προστίμων από ΚΕΠΠΕ αφορούσαν την παράνομη και οριστική διακοπή λειτουργίας των ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Κέρκυρας (190.000 ευρώ), Μουλκίου Κορινθίας (150.000 ευρώ), και Γρυπαραϊκών Ζακύνθου (120.000), την επικίνδυνη λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος Πλάνου Ζακύνθου (120.000), την εκτεταμένη ρύπανση με διαρροή λυμάτων από τη λειτουργία του «κέντρου υποδοχής και ταντοποίησης» μεταναστών στη Μόρια Λέσβου (80.000 ευρώ), την επικίνδυνη λειτουργία εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων στην περιοχή του αεροδρομίου Ζακύνθου (40.000

ευρώ). Επίσης πρόστιμα που κυμάνθηκαν μεταξύ 10.000-20.000 ευρώ επιβλήθηκαν σε επιχειρήσεις διαχείρισης αποβλήτων, παραγωγής τροφίμων και τουρισμού, κυρίως για ρύπανση από απόβλητα.

Έλεγχοι από άλλες υπηρεσίες

Κατά το τελευταίο έτος, στη Διαύγεια δημοσιεύθηκαν μόνο πέντε αποφάσεις επιβολής διοικητικών κυρώσεων από τις αποκεντρωμένες διοικήσεις. Όλες αφορούσαν παραβάσεις της νομοθεσίας για την αρδευτική χρήση του νερού. Επίσης, δημοσιεύθηκαν και αποφάσεις εξέτασης προσφυγών κατά πράξεων επιβολής διοικητικών κυρώσεων για έργα, όπως η άνευ άδειας διάνοιξη δρόμου για την εξυπηρέτηση ξενοδοχειακής μονάδας στα Χανιά και η αυθαίρετη κατασκευή αίθουσας για την επέκταση καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος εντός καθορισμένης ζώνης αιγιαλού, επίσης στα Χανιά.

Ειδικά όσον αφορά τη δόμηση και κυρίως τη διαπίστωση αυθαιρεσιών και παράνομης κατάληψης θαλάσσιων εκτάσεων, η ελεγκτική δραστηριότητα κατά την τελευταία χρονιά ήταν πολύ ισχνή. Με δεδομένο το νεφελώδες θεσμικό πλαίσιο για τη διενέργεια ελέγχων, αλλά και με διαχρονικό πρόβλημα τη διάχυτη αδιαφάνεια στον έλεγχο της αυθαίρετης δόμησης, μέσα στην τελευταία χρονιά δημοσιεύθηκαν στη Διαύγεια ελάχιστες αποφάσεις επιβολής κυρώσεων για πολεοδομικές παραβάσεις ή για κατάληψη δημόσιων εκτάσεων.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τομέας των ελέγχων για υπολειμματικότητες ή παράνομη διακίνηση φυτοφαρμάκων. Κατά το τελευταίο έτος εκδόθηκαν περισσότερες από 120 αποφάσεις επιβολής κυρώσεων για εμπορία ή χρήση γεωργικών φαρμάκων κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων. Οι παραβάσεις αφορούσαν τη διαπίστωση υπολειμμάτων απαγορευμένων ουσιών, όπως η δραστική ουσία Dimethoate (μη εγκεκριμένο με βάση τους κανονισμούς ΕΕ 2019/1090, 2018/917 και 2019/707), Linuron και Monolinuron (μη εγκεκριμένων με βάση τους κανονισμούς ΕΕ 2017/244 και 540/2011), υπερβάσεις σε σχέση με τα ανώτατα επιτρεπτά όρια, ή χρήση σε φυτά επί των οποίων δεν επιτρέπεται (πχ chlorpyrifos methyl σε ντομάτα).

Αξιοσημείωτη υπόθεση παράνομης κατοχής μη εγκεκριμένων σκευασμάτων και δραστικών ουσιών ελέγχθηκε στον Ασκό Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα, σε αποθήκη πραγματοποιήθηκε έλεγχος και βρέθηκαν μεγάλες ποσότητες μη εγκεκριμένων σκευασμάτων, μεταξύ των οποίων και μεγάλη ποσότητα του εξαιρετικά επικίνδυνου

ζιζανιοκτόνου Paraquat. Στον ιδιοκτήτη επιβλήθηκε πρόστιμο 28.500 ευρώ.

Οι έλεγχοι από δασικές υπηρεσίες αφορούσαν κυρίως την παράνομη συλλογή δασικών προϊόντων, την κατάσχεση αιχμάλωτων ωδικών πουλιών, την κατοχή απαγορευμένων μέσων κυνηγιού (πχ ηχομιμητικές συσκευές), την κατάσχεση ξυλείας, καθώς και την ανάκληση αδειών θήρας.

Το 2018 βεβαιώθηκαν από το Διμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή 105 αποφάσεις επιβολής κυρώσεων για θαλάσσια ρύπανση. Οι 40 αφορούσαν παραβάσεις της Σύμβασης MARPOL (συνολικό ύψος προστίμων: 69.100 ευρώ), οι 77 το π.δ. 55/1998 για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (ύψος προστίμων: 1.903.700 ευρώ), και οι λοιπές αφορούσαν καταλογοισμό δαπανών απορρύπανσης (συνολικό ύψος: 192.198 ευρώ).

Συνήγορος του Πολίτη

Υποθέσεις περιβαλλοντικού αντικειμένου για τις οποίες παρενέβη ο ΣτΠ κατά το 2018 είναι η πολύνεκρη mega-πυρκαγιά στο Μάτι Αττικής, η κατολίσθηση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου, η πετρελαιοκηλίδα που προκλήθηκε από το ναυάγιο του τάνκερ «Αγία Ζώνη II», παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα στα Χανιά, η αποκατάσταση παράνομης χωματερής στη Ζάκυνθο, και η πλημμελής λειτουργία του βιολογικού καθαρισμού στο Δοξάτο Δράμας.

Έλεγχος εξορύξεων υδρογονανθράκων

Η μεγάλη ανησυχία για την αδυναμία διενέργειας των απαραίτητων περιβαλλοντικών ελέγχων στα προγράμματα εξόρυξης υδρογονανθράκων επιβεβαιώνεται από την τελευταία έκθεση της Κομισιόν για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων: το 2017, στη Βρετανία σημειώθηκαν 30 συμβάντα, εκ των οποίων δύο σοβαρά ατυχήματα, στις Κάτω Χώρες 13 συμβάντα, μεταξύ των οποίων ένα σοβαρό ατύχημα, και στη Δανία 14 συμβάντα, μεταξύ των οποίων ένα σοβαρό ατύχημα.

Με δεδομένο ότι προς το παρόν στην Ελλάδα λειτουργεί μόνο μια εγκατάσταση υπεράκτιας εξόρυξης υδρογονανθράκων, το WWF Ελλάς έστειλε σειρά αιτημάτων πληροφοριών στις αρμόδιες αρχές ελέγχου. Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις, οι περιφερειακές υπηρεσίες δεν είχαν κατά την πενταετία μέχρι τον Αύγουστο 2018 διενεργήσει κανέναν περιβαλλοντικό έλεγχο, ενώ από τους επιθεωρητές περιβάλλοντος αναφέρθηκε ότι πραγματοποιήθηκε έγινε μόνο μια επιθεώρηση, το 2016. Από τον μοναδικό αυτόν έλεγχο

προέκυψαν ευρήματα και η ελεγχόμενη εταιρεία κλήθηκε σε απολογία, όμως το πόρισμα παραμένει απόρρητο, καθώς εκκρεμεί η σύνταξη της πράξης βεβαίωσης παράβασης.

Τον Αύγουστο 2019 εκδόθηκε από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης απόφαση επιβολής προστίμου 18.000 ευρώ στην Καβάλα OIL A.E. για παραβίαση επτά εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων.

ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η αναθεώρηση των περιφερειακών χωροταξικών πλαισίων για έξι περιφέρειες. Σημαντική ήταν επίσης η δημοσίευση πράξεων σχετικά με την εφαρμογή του νέου νόμου για τη χωροταξία. Ωστόσο, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε και λαμβάνοντας υπόψη τις αδυναμίες των νέων χωρικών πλαισίων, η χρονιά αυτή αποτελεί μεταβατική περίοδο με σχετικά περιορισμένα οφέλη προς την κατεύθυνση του βιώσιμου χωρικού σχεδιασμού.

Η έγκριση της αναθεώρησης των χωροταξικών πλαισίων για τις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων ήταν το πλέον σημαντικό ορόσημο του τελευταίου έτους για τον χωρικό σχεδιασμό. Έτσι, μαζί με το χωροταξικό της Κρήτης (Οκτώβριος 2017), έχουν πλέον επικαιροποιηθεί τα χωροταξικά πλαίσια για συνολικά επτά περιφέρειες, ενώ αναμένεται η έγκριση για τις υπόλοιπες πέντε (πλην Αττικής).

Επίσης σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η έκδοση του π.δ. 90/2018 κατ' εξουσιοδότηση του νέου νόμου για τον χωρικό σχεδιασμό (ν. 4447/2016), με το οποίο εξειδικεύονται το ειδικό περιεχόμενο, η διαδικασία και οι προθεσμίες έγκρισης, αναθεώρησης, τροποποίησης, καθώς και τα αρμόδια όργανα έγκρισης των πλαισίων και σχεδίων του συστήματος χωρικού σχεδιασμού. Επιπρόσθετα, ενισχύεται η δυνατότητα εφαρμογής του χωρικού σχεδιασμού τοπικού επιπέδου με την έγκριση ειδικού προγράμματος επενδυτικών δανείων των ΟΤΑ α' βαθμού για την εκπόνηση τοπικών χωρικών σχεδίων (ΤΧΣ).

ΕΝΕΡΓΕΙΑ - ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Νέες εκθέσεις της IPCC να δείχνουν πως η κλιματική αλλαγή λαμβάνει διαστάσεις συναγερμού πριν από καταστροφή. Η πρόκληση για μηδενισμό των εκπομπών αερίων του

θερμοκηπίου αφορά πολλούς τομείς της οικονομίας, με κυριότερο αυτόν της ενέργειας. Η Ελλάδα παραμένει ισχυρά εξαρτημένη από τον λιγνίτη και ξεκινά προγράμματα εξόρυξης υδρογονανθράκων, ενώ η πρόοδος ανάπτυξης των ΑΠΕ γεννά μεγάλες ανησυχίες.

Διεθνείς εξελίξεις

Σε διεθνές επίπεδο το 2018 η δημοσίευση της Ειδικής Έκθεσης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) για τον 1.5°C, ήταν μια εξέλιξη που επηρέασε τόσο τις κλιματικές διαπραγματεύσεις όσο και το δημόσιο διάλογο σε πολιτικό και επιστημονικό επίπεδο. Η COP 24 χαρακτηρίστηκε από την επίτευξη της συμφωνίας για το Εγχειρίδιο Κανόνων της Συμφωνίας του Παρισιού (Paris Rulebook), το οποίο αποτελεί τον οδικό χάρτη της εφαρμογής της Συμφωνίας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ξεχωρίζει η ολοκλήρωση του Καθαρού Πακέτου Ενέργειας για Όλους (Clean Energy Package for All), παράλληλα με την κατάθεση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της μακροπρόθεσμης ενεργειακής στρατηγική για τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών μέχρι το 2050.

Λιγνίτης

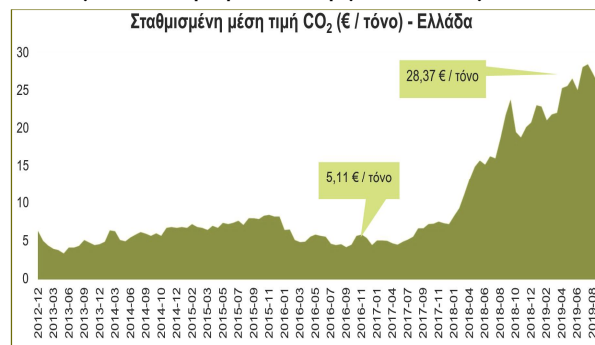
Αναμφίβολα θετική είδηση αποτελεί η ανακοίνωση του Πρωθυπουργού για την απολιγνιτοποίηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με ορίζοντα το 2028

Η καταδικασμένη να αποτύχει απόπειρα της πώλησης του 40% των λιγνιτικών στοιχείων της ΔΕΗ κυριάρχησε σε εθνικό επίπεδο ενώ παράλληλα δόθηκαν παρανόμως παρατάσεις στη λειτουργία των ΑΗΣ Αμυνταίου Ι και ΙΙ και ΑΗΣ Καρδιάς ΙΙΙ και ΙV κατά παράβαση του ευρωπαϊκού κεκτημένου.

Άλλη σημαντική εξέλιξη ήταν ο αγώνας δρόμου της κυβέρνησης και της ΔΕΗ για την έγκριση «Μακροχρόνιου Μηχανισμού Αποζημίωσης Επάρκειας Ισχύος» (ΜΜΑΕΙ) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στόχος η βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας της νέας λιγνιτικής μονάδας Πτολεμαΐδα V ισχύος 660 MW, κόστους 1,4 δισεκ. ευρώ και εκπομπών 4,6 εκατ. τόνων CO₂/έτος, η οποία είναι υπό κατασκευή.

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι τιμές των δικαιωμάτων εκπομπών έχουν εκτοξευθεί μέσα στα τελευταία χρόνια.

Αυτό αποδεικνύει ότι παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα είναι εξαιρετικά ακριβή και επομένως μη βιώσιμη, ιδίως αν ληφθούν υπόψη και οι εκπομπές των λιγνιτικών σταθμών. Εφόσον η τιμή αυξηθεί περαιτέρω μέσα από ενδεχόμενη περικοπή δικαιωμάτων, τότε είναι σαφές πως και οι μονάδες φυσικού αερίου θα αντιμετωπίσουν σοβαρές πιέσεις, δυσχεραίνοντας την κατάσταση. Την ίδια στιγμή, οι ανταγωνιστικές διαδικασίες δείχνουν πως οι τιμές των ΑΠΕ έχουν μειωθεί σημαντικά, καθιστώντας πλέον την καθαρή ενέργεια ευθέως ανταγωνιστική με τα ορυκτά καύσιμα. Τα επιστημονικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά δεδομένα συγκλίνουν στην πλήρη απολιγνιτοποίηση του ενεργειακού τομέα.

Το WWF Ελλάς πήρε ξεκάθαρη στάση κατά του ανοίγματος της αγοράς λιγνίτη, η οποία επί της ουσίας διαιωνίζει την εξάρτηση της Ελλάδας από το κάρβουνο και υπονομεύει τις πολιτικές της ΕΕ για απεξάρτηση από τον άνθρακα.

Σε κοινή επιστολή με το ελληνικό γραφείο της Greenpeace προς τους επιτρόπους Moscovici (οικονομία), Vestager (ανταγωνισμός), Vella (περιβάλλον), Cañete (ενέργεια) και τον αντιπρόεδρο Maroš Šefčovič (ενεργειακή ένωση), το WWF Ελλάς ζήτησε την κατεπείγουσα εκτίμηση των κλιματικών επιπτώσεων από την πώληση του 40% των λιγνιτικών στοιχείων της ΔΕΗ και την προσεκτική αναθεώρηση της συμφωνίας για την πώληση, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη για μηδενικές εκπομπές άνθρακα ως το 2040 και την επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού.

Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα

Η νέα προοπτική που ανοίγεται για τη χώρα με ορίζοντα απεξάρτησης από τον λιγνίτη μέχρι το 2028 επηρεάζει και το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ). Η προσαρμογή του βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Μεγάλη πρόκληση είναι η συμβολή των ΑΠΕ στη μετάβαση προς ένα ενεργειακό σύστημα μηδενικών εκπομπών. Όπως έχουν κατά τη διάρκεια αυτής της

διαδικασίας επανειλημμένα τονίζει το WWF Ελλάς και η Greenpeace, ο πήχης για το ΕΣΕΚ έχει τεθεί από την επιστήμη: οι πολιτικές και δράσεις που θα προβλεφθούν πρέπει απαραίτητα να περιορίζουν την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη στον 1,5 °C.

Δίκαιη μετάβαση στη μεταλιγνιτική εποχή

Θετική εξέλιξη η θέσπιση του Εθνικού Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης με πόρους από τα έσοδα των πλειστηριασμών δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων.

Παράλληλα, θετικές πρωτοβουλίες όπως το «Φόρουμ των δημάρχων για τη δίκαιη μετάβαση» και η «πλατφόρμα για τις ανθρακικές περιφέρειες σε μετάβαση» (Coal Regions in Transition Platform) έχουν πια αποκτήσει μια δυναμική που φέρνει στο πολιτικό προσκήνιο τη μεγάλη πρόκληση της απανθρακοποίησης, χωρίς καμία κοινότητα να μείνει πίσω.

Στο πεδίο των ΑΠΕ παρατηρήθηκε μία αύξηση του ενδιαφέροντος και των επενδύσεων ενώ στο πεδίο της εξοικονόμησης ενέργειας μένουν ακόμα πολλά να γίνουν στη χώρα, ενώ το προηγούμενο έτος ολοκληρώθηκε το σύνολο του πλαισίου για τις ενεργειακές κοινότητες, κάτι πολύ θετικό, εκτός του χρηματοδοτικού που εκκρεμεί, παρότι είχαν δεσμευθεί 25 εκατ. ευρώ από το ΥΠΕΝ.

Ενεργειακές κοινότητες

Μια αναμφισβήτητα θετική εξέλιξη για την περαιτέρω διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας και τον εκδημοκρατισμό του ενεργειακού τομέα, ήταν η ψήφιση του ν. 4513/2018 για τις ενεργειακές κοινότητες.

Το θεσμικό πλαίσιο συμπληρώθηκε με τις σχετικές κανονιστικές αποφάσεις (π.χ. για τον εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό).

Μέχρι σήμερα, έχουν ιδρυθεί περισσότερα από 70 σχήματα ενεργειακών κοινοτήτων. Αναμένεται η προκήρυξη του ΕΣΠΑ των 25 εκατ. ευρώ που προδημοσιεύτηκε στις 5 Ιουλίου 2019 στον ιστότοπο του επιχειρησιακού προγράμματος για την ανταγωνιστικότητα, την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Σημαντική εξέλιξη ήταν και η απαλλαγή των μελών των ενεργειακών κοινοτήτων από την υποχρέωση ασφάλισης στον ΕΦΚΑ.

Εξορύξεις υδρογονανθράκων

Η τελευταία χρονιά χαρακτηρίζεται από μία πρωτοφανή σπουδή στις παραχωρήσεις δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Συνολικά, προωθήθηκαν οι παραχωρήσεις τεσσάρων θαλάσσιων περιοχών («Δυτικά Κρήτης», «ΝΔ Κρήτης», «Οικόπεδο 10 – Κυπαρισσιακός», «Ιόνιο») συνολικής έκτασης 50.000 τ.χλμ, από τον Σεπτέμβριο του 2018 έως τον Οκτώβριο του 2019.

Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη ήταν η έκδοση από την Επιτροπή Φύση2000 γνωμοδότησης προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος Κωστή Χατζηδάκη, με την οποία επισημαίνει τους σοβαρούς

Επιτροπή ΦΥΣΗ 2000: σημαντικές περιβαλλοντικές ελλείψεις στις συμβάσεις για έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων.

κινδύνους που εγκυμονεί για το φυσικό περιβάλλον η εξόρυξη υδρογονανθράκων.

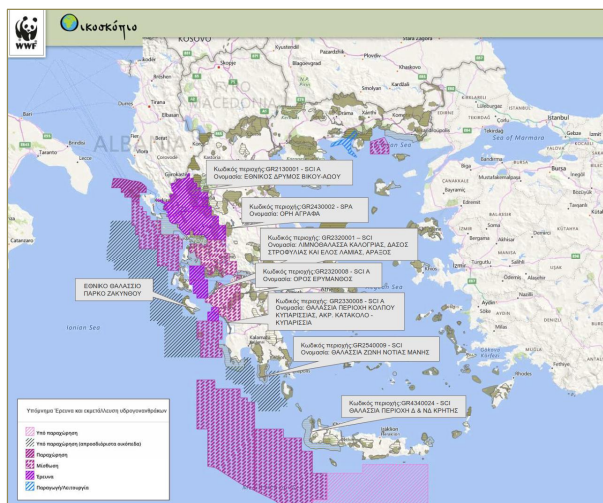
Συγκεκριμένα, ως κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας, η Επιτροπή Φύση 2000 επισημαίνει τα εξής:

«Με βάση την πολύμηνη συστηματική και σε βάθος διερεύνηση των επιπτώσεων στην ελληνική φύση της έρευνας και εξόρυξης των υδρογονανθράκων από το υπέδαφος της Ελλάδος η Επιτροπή Φύση 2000

- *Θεωρεί γενικά την έρευνα και εξόρυξη των υδρογονανθράκων ως απειλή για την ελληνική φύση.*
- *Διαπιστώνει τη σοβαρή υποβάθμιση του πλαισίου προστασίας των περιοχών Natura 2000 και θεωρεί επιβεβλημένη την ολοκλήρωση δέουσας εκτίμησης ήδη από το στάδιο των ερευνών.*
- *Τονίζει ότι μαζί με τον περιβαλλοντικό πλούτο, σε διακινδύνευση τίθεται και η άρρηκτα δεμένη με το φυσικό περιβάλλον οικονομική δραστηριότητα των ευρύτερων περιοχών, κυρίως ο τουρισμός και η πρωτογενής παραγωγή.*
- *Θεωρεί ότι θα πρέπει να υπάρξει ρητή απαγόρευση της έρευνας και εξόρυξης για σχιστολιθικό πετρέλαιο ή αέριο και της εφαρμογής της μεθόδου fracking.*

- Σημειώνει ότι υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στις Συμβάσεις παραχώρησης και περιβαλλοντικού ελέγχου.
- Θεωρεί απαραίτητη την υποχρέωση διενέργειας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στην περίπτωση των σεισμικών ερευνών, και την απαλοιφή γενικών αναφορών όπως σε σχέδια περιβαλλοντικής δράσης (ΣΠΔ) και σε "κανόνες επιστήμης και τέχνης έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων".

Τέλος η Επιτροπή Φύση 2000 εκτιμά ότι, λαμβάνοντας υπόψη και την πρακτική Ευρωπαϊκών κρατών στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής, θα πρέπει να υπάρξει μία επανεξέταση μέσω ευρείας και συστηματικής διαβούλευσης σε ότι αφορά την έρευνα-εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων από το υπέδαφος της χώρας μας με γνώμονα το συνολικό και ολιστικό περιβαλλοντικό, οικονομικό και γεωπολιτικό συμφέρον της χώρας μας.»

Χάρτης: Περιοχές παραχώρησης για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και προστατευόμενες περιοχές.

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Η παραπομπή της Ελλάδας στο ΔΕΕ για μη συμμόρφωση με την οδηγία για τους οικοτόπους καταδεικνύει την ανεπαρκή προστασία της βιοποικιλότητας στη χώρα μας και την ανάγκη να θεσμοθετηθούν άμεσα προστατευτικά μέτρα για τους ευαίσθητους οικοτόπους και είδη. Σημαντική επίσης εξέλιξη η απόφαση του ΣτΕ για τις οικιστικές πυκνώσεις η οποία ανοίγει το δρόμο για την ολοκλήρωση της ανάρτησης των δασικών χαρτών που θα πρέπει να συμπεριλάβουν, χωρίς εξαιρέσεις, όλες τις δασικές εκτάσεις της χώρας.

Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Θετική εξέλιξη για τη θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών αποτελεί η έκδοση προεδρικού διατάγματος χαρακτηρισμού και προστασίας για τον Κυπαρισσιακό κόλπο και η έκδοση υπουργικής απόφασης για τη θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή της νήσου Γυάρου. Προτεραιότητα δόθηκε και στη διαδικασία έκδοσης προεδρικών διαταγμάτων για την περιοχή του Δέλτα του Αξιού, τον Όλυμπο και τη λίμνη Παμβώτιδα, χωρίς όμως να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία θεσμοθέτησής τους. Παρά το γεγονός ότι και για άλλες περιοχές έχουν πραγματοποιηθεί διαβουλεύσεις και τα σχέδια προεδρικών διαταγμάτων έχουν αξιολογηθεί από την Επιτροπή Φύση σε προηγούμενη θητεία της (π.χ. Δαδιά, Οροσειρά Ροδόπης, Εθνικός Δρυμός Λευκών Ορέων), δεν έχει προχωρήσει η έκδοση των διαταγμάτων.

Στρατηγική αξία για τον χαρακτηρισμό προστατευόμενων περιοχών έχει η απόφαση του ΣτΕ για υγροτοπική περιοχή στον Κορινό Πιερίας. Συγκεκριμένα, με την 1936/2019 απόφασή του ΣτΕ ακύρωσε τους περιβαλλοντικούς όρους σχεδίου δημιουργίας παραθεριστικού οικισμού στην παραλιακή ζώνη Κορινού Δήμου Κατερίνης. Το δικαστήριο έκρινε ότι η διοίκηση όφειλε πρώτα να ολοκληρώσει, με την επίκληση αποκλειστικά επιστημονικών και όχι οικιστικών κριτηρίων, την οριοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών του πάρκου και του υγροτόπου των Αλυκών Κίτρους και μετά να προχωρήσει αδειοδοτήσεις σχεδίων.

Δίκτυο Natura 2000

Η χρονιά σηματοδεύθηκε από την παραπομπή της Ελλάδας στο Δικαστήριο της ΕΕ, τον Ιούλιο 2019, για μη συμμόρφωση με την οδηγία για τους οικοτόπους (οδηγία 92/43/ΕΟΚ). Όπως αναφέρει η Επιτροπή, η Ελλάδα δεν έχει καθορίσει τους απαιτούμενους στόχους και τα αναγκαία μέτρα διατήρησης για τις ειδικές ζώνες διατήρησης του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000 «θέτοντας σε κίνδυνο την ακεραιότητα του πανευρωπαϊκού δικτύου». Η προθεσμία για τη θέσπιση στόχων και μέτρων έληξε τον Ιούλιο του 2012 (έξι χρόνια μετά την έγκριση των τόπων κοινοτικής σημασίας από την Επιτροπή) και η Ελλάδα δεν έχει ακόμα προβεί στις απαραίτητες ενέργειες. Η παραπομπή έρχεται κατόπιν επανειλημμένων προτροπών της Επιτροπής στην Ελλάδα να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της.

Σημαντική επίσης η παραπομπή της Ισπανίας στο ΔΕΕ για ελλιπή προστασία των υγροτόπων

της Doñana (παραβίαση των οδηγιών για τη φύση καθώς και της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα (οδηγία 2000/60/ΕΚ)). Η Επιτροπή τόνισε ότι η κατάσταση των υδροτόπων αναμένεται να υποβαθμιστεί περαιτέρω και ότι η Ισπανία δεν έχει ανταποκριθεί επαρκώς στις υποχρεώσεις της για την προστασία τους.

Στην έκθεση "Environmental implementation review 2019" για την Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντοπίζει ως κύρια εμπόδια για την επίτευξη των στόχων των οδηγιών (α) την έλλειψη ευαισθητοποίησης και κατανόηση (μεταξύ των αρχών, των εμπλεκόμενων και του κοινού) σχετικά με το δίκτυο Natura 2000 και των οφελών του), (β) την έλλειψη κινήτρων για επένδυση στην προώθηση των οφελών αυτών, (γ) το ανεπαρκές πλαίσιο για την υποστήριξη βιώσιμης διαχείρισης της γης και ενσωμάτωσής της σε άλλες πολιτικές, και (δ) τις δυσκολίες με την εφαρμογή του νόμου.

Θετική εξέλιξη κατά την περίοδο αναφοράς είναι η κατάθεση των προβλεπόμενων από το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 12 της οδηγίας για τα άγρια πτηνά εθνικών εκθέσεων από την Ελλάδα εντός της προθεσμίας.

Προστασία ειδών

Τον Σεπτέμβριο του 2018 εκδόθηκε υ.α. η οποία δημιουργεί το πλαίσιο για τη διαμόρφωση και υιοθέτηση τοπικών σχεδίων δράσης για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Σε εφαρμογή της απόφασης αυτής, οι διευθύνσεις δασών ανέλαβαν να συντάξουν τα τοπικά σχέδια δράσης με τη συμβολή άλλων τοπικών φορέων. Η διαδικασία εκκρεμεί.

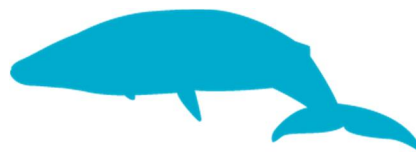
Το θέμα της εγκατάστασης αιολικών πάρκων και των πιθανών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον και κυρίως στην ορνιθοπανίδα αποτέλεσε αντικείμενο εξέτασης από το ΣτΕ στο πλαίσιο αιτήσεων ακύρωσης για διάφορες περιοχές της χώρας, συμπεριλαμβανομένης της Θράκης, της Αμφιλοχίας, της Κανδάνου, του όρους Βέρμιο, του Πανείου όρους, της Μονεμβασιάς, της Άνδρου, της Τήνου, των Αγράφων. Στις αποφάσεις αυτές, το ΣτΕ απέρριψε τους προβαλλόμενους λόγους ακύρωσης και έκρινε νόμιμες τις προσβαλλόμενες πράξεις για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων στις περιοχές αυτές.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τις πιθανές επιπτώσεις στην ορνιθοπανίδα, το ΣτΕ επανέλαβε προηγούμενες αποφάσεις του ότι «η

χωροθέτηση αιολικών πάρκων εντός ΖΕΠ και Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά είναι κατ' αρχήν δυνατή, μετά από λεπτομερή μελέτη των ζητημάτων της ορνιθοπανίδας στο στάδιο των περιβαλλοντικών μελετών των συγκεκριμένων έργων, προκειμένου να προληφθούν οι αρνητικές επιπτώσεις".

Η ανάγκη σωστής χωροθέτησης αιολικών πάρκων, ειδικά σε περιοχές που είναι σημαντικές για προστατευόμενα είδη, όπως στη Θράκη αναδείχθηκε για άλλη μια φορά με την διαπίστωση δύο νέων κρουσμάτων πρόσκρουσης προστατευτών ειδών (ενός κραυγαετού και ενός μαυρόγυπα) που εντοπίστηκαν κοντά σε ανεμογεννήτριες τον Αύγουστο 2019.

Όσον αφορά την εξάπλωση ξενικών και χωροκατακτητικών ειδών, σημαντική εξέλιξη ήταν η αποστολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη μέλη (Κύπρος, Τσεχία, Γαλλία, Ιρλανδία, Πολωνία, Σλοβακία Πορτογαλία, και Ισπανία) προειδοποιητικής επιστολής για μη συμμόρφωση με τον ευρωπαϊκό κανονισμό. Η Επιτροπή τόνισε ότι τα κράτη δεν έχουν θεσπίσει αποτρεπτικές κυρώσεις και δεν έχουν κοινοποιήσει καταλόγους για ξενικά είδη.

Ανάγκη λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων πλοίων με θαλάσσια θηλαστικά

Τέλος, ειδικά όσον αφορά τη διατήρηση των σημαντικών πληθυσμών από κητώδη, ένα πρόβλημα που γίνεται ολοένα εντονότερο και χρήζει προστατευτικής ρύθμισης είναι οι συγκρούσεις θαλάσσιων θηλαστικών με πλοία στην Ελληνική Τάφρο. Η θαλάσσια περιοχή της Ελληνικής Τάφρου αποτελεί το κύριο ενδιαιτήμα του υποπληθυσμού φουσητήρων της Μεσογείου που έχει αξιολογηθεί ως κινδυνεύον είδος, και τη μεγαλύτερη από τις πέντε περιοχές υψηλής πληθυσμιακής πυκνότητας του ευάλωτου ζιφιού (*Ziphius cavirostris*) στη Μεσόγειο.

Κατόπιν σχετικής συζήτησης στο πλαίσιο του 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για τις προστατευόμενες περιοχές των θαλάσσιων θηλαστικών, η Επιστημονική Επιτροπή της Διεθνούς Επιτροπής Φαλαινοθηρίας υιοθέτησε τον Μάιο 2019 σύσταση καλώντας τις αρμόδιες αρχές στην Ελλάδα να υιοθετήσουν μέτρα αποφυγής πρόσκρουσεων και να καταθέσουν σχετική πρόταση στον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό.

Το πρόβλημα αυτό έγινε ιδιαίτερα αισθητό, καθώς τον Νοέμβριο του 2019 εκβράστηκε στη θαλάσσια περιοχή της Κερατέας νεκρός φυσητήρας (*Physeter macrocephalus*), ο οποίος έφερε εμφανή μεγάλα κοψίματα στην πίσω ραχιαία περιοχή.

Δάση

Εθνική Στρατηγική για τα Δάση: Σημαντική εξέλιξη αποτελεί η έκδοση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δάση που καθορίζει τις αρχές και τις κατευθύνσεις της δασικής πολιτικής για την περίοδο 2018-2038, και προσδιορίζει τους στόχους, τους αναγκαίους πόρους και τα μέσα για την εφαρμογή της με όραμα την «εξασφάλιση της αειφορίας και αύξηση της συνεισφοράς των δασικών οικοσυστημάτων στην οικονομία της χώρας». Ένα στοιχείο της στρατηγικής που αποτέλεσε αντικείμενο αντιρρήσεων κυρίως από περιβαλλοντικές οργανώσεις είναι η αναφορά της θήρας ως εργαλείου περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Σημαντικό εργαλείο για την υλοποίηση της στρατηγικής αποτελεί η εκπόνηση και σύνταξη Σχεδίων Δράσης Δασών (ΣΔΔ) υπό την αρμοδιότητα του ΥΠΕΝ (και άλλων αρμόδιων υπουργείων) και τον συντονισμό και εποπτεία της Κεντρικής Δασικής Υπηρεσίας. Τα σχέδια δύνανται να έχουν πενταετή διάρκεια, να είναι θεματικά και να περιλαμβάνουν έμμεσες και ιεραρχημένες δράσεις. Το πρώτο (και μόνο έως σήμερα) ΣΔΔ εκδόθηκε στις 5 Ιουλίου 2019 και αφορά στη Δημόσια Πολιτική Πρόληψης Δασικών Πυρκαγιών της χώρας.

Δασικοί χάρτες: Συνεχίστηκε επίσης η διαδικασία ανάρτησης δασικών χαρτών. Μέχρι τον Μάιο 2019 είχαν αναρτηθεί δασικοί χάρτες για περίπου το 54,58% της χώρας, ενώ το ποσοστό των κυρωμένων δασικών χαρτών ανερχόταν σε 44,3%.

Αρνητική εξέλιξη αποτελεί η έγκριση με υπουργική απόφαση γνωμοδότησης του Τεχνικού Συμβουλίου Δασών με την οποία χαρακτηρίζονται ως χορτολιβαδικές, και όχι δασικές, οι περιοχές με φρυγανική βλάστηση, και διευκρινίζεται ότι προστατεύονται σύμφωνα με τη δασική νομοθεσία μόνο όσες έχουν δημόσιο χαρακτήρα. Η γνωμοδότηση αυτή εγείρει πολλές επιφυλάξεις, μεταξύ άλλων, σχετικά με την επιστημονική κρίση και τεκμηρίωση της, καθώς και με τη συμβατότητά της με τη δασική νομοθεσία.

Αυθαίρετοι οικισμοί: Πολύ σημαντική ήταν η απόφαση 685/2019 του ΣτΕ, με την οποία, κατόπιν αιτήσεων του WWF Ελλάς, ακυρώθηκε

ως αντισυνταγματική η υπουργική απόφαση που προέβλεπε την εξαίρεση των οικιστικών πυκνώσεων από τη διαδικασία ανάρτησης και κύρωσης των δασικών χαρτών. Η απόφαση του ΣτΕ είναι καθοριστικής σημασίας για επικείμενες νομοθετικές ρυθμίσεις επί του θέματος στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης ανάρτησης και κύρωσης δασικών χαρτών. Οποιαδήποτε νέα νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου πρέπει να συμμορφώνεται με την απόφαση του ΣτΕ, αλλά και να συνοδεύεται από ουσιαστική εφαρμογή αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων και πρωτοκόλλων κατεδάφισης, ειδικότερα σε οικολογικά σημαντικές περιοχές, όπως προστατευόμενες περιοχές, λεκάνες απορροής, και παράκτια ζώνη.

Επίσης, με μια σειρά σημαντικών αποφάσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε αντισυνταγματικά δύο άρθρα του ν. 998/1979, τα οποία επιτρέπουν την γεωργική εκμετάλλευση δασών και δασικών εκτάσεων.

Δασικές πυρκαγιές: Η αντιπυρική περίοδος του 2018 δεν χαρακτηρίστηκε από το μέγεθος των καμένων εκτάσεων (193.816 στρέμματα) ή τον αριθμό περιστατικών αλλά από την τραγική απώλεια 102 ανθρώπων σε ένα και μόνο συμβάν.

Τα επόμενα χρόνια η κατάσταση με τις δασικές πυρκαγιές εκτιμάται ότι θα επιδεινωθεί εξαιτίας και της κλιματικής αλλαγής. Ήδη, σοβαρά περιστατικά δασικών πυρκαγιών ξεσπούν και στη βόρεια Ευρώπη, όπου παραδοσιακά εμφανίζονται χαμηλά ποσοστά πυρκαγιών, ενώ στον ευρωπαϊκό νότο, χρόνο με τον χρόνο, τα περιστατικά των δασικών πυρκαγιών γίνονται όλο και πιο έντονα και καταστροφικά.

Άμεση ανάγκη προσαρμογής του συστήματος δασοπροστασίας στα δεδομένα της κλιματικής αλλαγής

Όπως σημειώνει και η έκθεση έξι εθνικών γραφείων του WWF στη Μεσόγειο, η αναμενόμενη αύξηση της θερμοκρασίας συνεπάγεται περισσότερα και μεγαλύτερης διάρκειας κύματα ζέστης, τα οποία θα κάνουν την καύσιμη ύλη ακόμα πιο εύφλεκτη, κάτι το οποίο σημαίνει πως η κλιματική αλλαγή θα φέρει στο άμεσο μέλλον σφοδρότερες και πιο εκτεταμένες δασικές πυρκαγιές. Επίσης η διακυβερνητική επιτροπή για την κλιματική

αλλαγή του ΟΗΕ προειδοποιεί ότι τα μεσογειακά οικοσυστήματα θα γίνουν ακόμα πιο ευάλωτα. Συνεπώς, είναι επιτακτική η ανάγκη για τη θωράκιση των δασών μας έναντι των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και με τα κατάλληλα θεσμικά μέτρα και πρωτοβουλίες.

Σημαντική εκκρεμότητα αποτελεί η εφαρμογή του ν. 4249/2014 για την πολιτική προστασία. Ακόμα εκκρεμεί ο νέος οργανισμός της γενικής γραμματείας γεγονός που δημιουργεί προβλήματα στη δομή και τη λειτουργία της. Επίσης εκκρεμεί η έκδοση τουλάχιστον έξι αποφάσεων του Γενικού Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας και αυτό αποτελεί τροχοπέδη για την πλήρη επιχειρησιακή αξιοποίηση χιλιάδων εθελοντών δασοπροσβεστών. Η ελλιπής εφαρμογή του ν. 4249/2014 έχει επίσης οδηγήσει σε σύγχυση σε σημαντικά θέματα, όπως η ασφάλιση εθελοντών.

Θάλασσα και ακτές

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ο νόμος για τον αιγιαλό (2971/2001) τροποποιήθηκε πολλές φορές. Ωστόσο, οι τροποποιήσεις της τελευταίας χρονιάς ήταν ιδιαίτερα εκτεταμένες.

Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 2019 κατατέθηκε στη Βουλή σειρά ρυθμίσεων για τον αιγιαλό, την παραλία και τις όχθες ποταμών και λιμνών, στο πλαίσιο νομοσχεδίου για κύρωση διεθνούς συμφωνίας για την Ασιατική Τράπεζα. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν είχαν προηγουμένως υποβληθεί σε δημόσια διαβούλευση. Σε επιστολή του WWF Ελλάς προς τους βουλευτές, επισημάνθηκαν ως ιδιαίτερα προβληματικές μια σειρά από ρυθμίσεις στα άρθρα 28, 33 και 34, οι οποίες αφορούσαν τις παραχωρήσεις χρήσης και τις τακτοποιήσεις αυθαιρέτων στην παράκτια και παρόχθια ζώνη.

Οι παρεμβάσεις του WWF Ελλάς αποτέλεσαν έναυσμα για γενικευμένες αντιδράσεις κατά των ρυθμίσεων, τόσο σε πολιτικό όσο και ευρύτερα σε κοινωνικό επίπεδο. Τελικά, το υπουργείο προχώρησε σε σειρά βελτιωτικών τροποποιήσεων, οι οποίες ψηφίστηκαν στο τέταρτο μέρος του ν. 4607/2019.

Θετικά στοιχεία του νέου νόμου αποτελούν η «καταγραφή» του παλαιού αιγιαλού και της παλαιάς όχθης ως πραγμάτων κοινόχρηστων, και η ρητή ενσωμάτωση του «υδάτινου στοιχείου», του «πυθμένα» και του «υπεδάφους του βυθού» στα κοινόχρηστα πράγματα (εφεξής, τα «στοιχεία του παράκτιου χώρου»), η υποχρεωτική ενσωμάτωση όρων που διασφαλίζουν την ελεύθερη πρόσβαση του

κοινού στις παραχωρήσεις, και η πρόβλεψη Ηλεκτρονικού Μητρώου Πληροφοριών για τις πράξεις παραχώρησης. Ωστόσο, σημαντικά είναι τα αρνητικά στοιχεία τα οποία αφορούν κατά κύριο λόγο τις διευρυμένες δυνατότητες τακτοποίησης διαφόρων έργων και δραστηριοτήτων που έχουν υλοποιηθεί χωρίς παραχώρηση της χρήσης ή άλλες άδειες σε στοιχεία του παράκτιου χώρου. Σε κάποιες από τις περιπτώσεις αυτές, μπορεί στη συνέχεια να κινηθεί η διαδικασία επανακαθορισμού αιγιαλού, παραλίας ή παλαιού αιγιαλού, «λόγω νόμιμων τεχνικών έργων ή φυσικών αιτίων», με αποτέλεσμα την νομική κατοχύρωση των αυθαίρετων επεμβάσεων.

Επίσης σημαντική κίνηση είναι η έκδοση ενός μεγάλου αριθμού αποφάσεων συντονιστών αποκεντρωμένων διοικήσεων, με τις οποίες οριστικοποιούνται οι προκαταρκτικές γραμμές αιγιαλού σε περιφερειακές ενότητες αρμοδιότητάς τους.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει η επέκταση των αρμοδιοτήτων του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής (ΛΣ-ΕΛΑΚΤ) στον αιγιαλό και την παραλία: το ΛΣ ενημερώνει αμελλητί την κτηματική υπηρεσία για αυθαίρετες επεμβάσεις και καταλήψεις.

Αλιεία

Σημαντική εξέλιξη σε Μεσογειακό επίπεδο αποτελεί η υπογραφή τον Σεπτέμβριο του 2018 της Υπουργικής Διακήρυξης για την παράκτια αλιεία μικρής κλίμακας στη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα και του συνοδευτικού 10ετούς περιφερειακού σχεδίου δράσης. Τα δύο αυτά κείμενα υπεγράφησαν από εκπροσώπους από 18 Μεσογειακές χώρες και χώρες της Μαύρης Θάλασσας και την Ευρωπαϊκή Ένωση υπό την αιγίδα της Γενικής Επιτροπής Αλιείας για τη Μεσόγειο και του Διεθνούς Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (Food and Agriculture Organisation - FAO). Η διακήρυξη και το περιφερειακό σχέδιο αποτελούν μια σημαντική πολιτική δέσμευση με σκοπό την επίτευξη μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας για την παράκτια αλιεία, με φιλόδοξους στόχους, αρχές και δράσεις τις οποίες πρέπει να εφαρμόσουν τα συμβαλλόμενα κράτη έως το 2028.

ΝΕΡΟ

Το περιβαλλοντικό δίκαιο ρυθμίζεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό από την ενωσιακή νομοθεσία, με αποτέλεσμα η σχετική εθνική νομοθεσία να επηρεάζεται άμεσα από τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Την περίοδο που καλύπτει η παρούσα αναφορά βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία ελέγχου της καταλληλότητας της ενωσιακής νομοθεσίας για τα ύδατα και αναδιατύπωσης της οδηγίας για το πόσιμο νερό.

Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα 2000/60/ΕΚ, αποτελεί την κορωνίδα της σχετικής ενωσιακής νομοθεσίας θέτοντας φιλόδοξους στόχους για την επίτευξη της καλής κατάστασης των υδάτων έως το 2027, ώστε η διατήρηση του υψηλού αυτού επιπέδου προστασίας να αποτελεί ζήτημα κομβικής σημασίας. Η τρέχουσα νομοθετική διαδικασία αναδιατύπωσης της οδηγίας για το πόσιμο νερό αποσκοπεί μεταξύ άλλων στην επικαιροποίηση του καταλόγου των παραμετρικών τιμών για την ποιότητα του νερού βάσει των νέων κατευθυντήριων οδηγιών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, στην εισαγωγή της προσέγγισης παρακολούθησης των υδάτων βάσει κινδύνου, από τη θέση της άντλησης μέχρι τη βρύση, στη βελτίωση και ευθυγράμμιση των πληροφοριών που παρέχονται στους καταναλωτές και την κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

Ωστόσο, η πρόταση αναδιατύπωσης δεν ικανοποιεί το αίτημα των ευρωπαίων πολιτών, το οποίο αποτελεί και θέση του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, για καθιέρωση καθολικής και ισότιμης πρόσβασης όλων σε καθαρό και οικονομικά προσιτό πόσιμο νερό έως το 2030.

Δεδομένου ότι η διασφάλιση της ποιότητας του πόσιμου νερού αποτελεί συγχρόνως ζήτημα προστασίας του περιβαλλοντικού πόρου, αλλά και της ανθρώπινης υγείας, είναι επιτακτική η ανάγκη αφενός να ενισχυθεί η συνοχή της οδηγίας για το πόσιμο νερό και της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα και αφετέρου να εφαρμοστούν επαρκώς οι αρχές της προφύλαξης και της λήψης επανορθωτικών μέτρων στην πηγή της ρύπανσης.

Σε εθνικό επίπεδο, εξακολουθεί να αποτελεί ζητούμενο η βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, με βασική πρόκληση ενόψει της επικείμενης δεύτερης αναθεώρησης των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών (διαχειριστική περίοδος 2022-2017), την υιοθέτηση αποτελεσματικών διοικητικών μέτρων για την πλήρη εφαρμογή της αρχής ανάκτησης του κόστους του νερού και την

αντιμετώπιση των πιέσεων της αγροτικής δραστηριότητας.

Μείζον ζήτημα αποτελεί, επίσης, αυτό της ορθής διαχείρισης των αστικών λυμάτων, για το οποίο, μάλιστα, η Ελλάδα έχει καταδικασθεί από το δικαστήριο της ΕΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πλημμελούς διαχείρισης αποτελεί η περίπτωση της λίμνης Κορώνειας στο υδατικό διαμέρισμα της Κεντρικής Μακεδονίας. Η υποβάθμιση της λίμνης είναι συνεχής με τον οικισμό του Λαγκαδά να μην συμμορφώνεται με τις επιταγές της οδηγίας για τα αστικά λύματα. Είναι αναγκαία η εκ νέου σύναψη σύμβασης από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και η εκτέλεση σημαντικών έργων αποκατάστασης.

ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Η κακή διαχείριση των αποβλήτων παραμένει μια από τις κρίσιμότερες πηγές περιβαλλοντικής υποβάθμισης στην Ελλάδα. Η χώρα κατατάσσεται στις χαμηλότερες θέσεις της ΕΕ-28 στην ανακύκλωση αποβλήτων. Εμμένει επίσης στην απαράδεκτη πρακτική της ταφής του σχεδόν 95% των αποβλήτων (με μ.ο. ΕΕ το 45%), προκαλώντας ένα ατελείωτο πρόβλημα ρύπανσης και χάνοντας πολύτιμες ευκαιρίες για καινοτομία στην κυκλική οικονομία.

Υπενθυμίζεται πως η Ελλάδα παραμένει η μόνη χώρα της ΕΕ που έχει εις βάρος της τέσσερις καταδικές από το Δικαστήριο της ΕΕ, για τις οποίες πληρώνει πρόστιμα.

Συγκεκριμένα, παραμένουν ανοιχτές, οι καταδικαστικές αποφάσεις C-378/13 που αφορά τη συνεχιζόμενη λειτουργία χωματερών, C-167/14 για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, C-584/14 για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων, και C-328/16 για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων στο Θριάσιο.

Για αυτές τις υποθέσεις συνεχιζόμενης μη συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του ΔΕΕ, η Ελλάδα κατέβαλε μέσα στην τελευταία χρονιά περίπου 24 εκατ. ευρώ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα είναι μεταξύ των 14 κρατών μελών που κινδυνεύουν να μην πετύχουν τον στόχο του 50% επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης για το 2020.

Στον κρίσιμο τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από το υψηλότερο ποσοστό ταφής (94,8%) στην ΕΕ-28 (μέσος όρος: 45,7%), το οποίο είναι συγκρίσιμο μόνο με τα αντίστοιχα επίπεδα άλλων

ΠΡΟΣΤΙΜΑ 2019

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΕ

Χωματερές C-378/13

5.480.000 €

Αστικά λύματα C-167/14

6.924.763 €

Επικίνδυνα απόβλητα C-584/14

7.784.633 €

Αστικά λύματα στο θριάσιο C-328/16

3.633.382 €

βαλκανικών κρατών, όπως η Σερβία (96,3%) και το Μαυροβούνιο (98,9%). Πολύ χαμηλά ποσοστά καταγράφει η Ελλάδα και στον τομέα της ανακύκλωσης των αποβλήτων.

Για τα απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων η Ελλάδα είναι μεταξύ των τριών χωρών που βρίσκονται κάτω από τον στόχο του 70% για το 2020, ενώ φαίνεται να έχει πετύχει τον στόχο που ίσχυε το 2015 για τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

Σε σχέση με τα αστικά απόβλητα, η Ελλάδα είναι από τις λίγες χώρες της ΕΕ στις οποίες καταγράφεται αύξηση της κατά κεφαλήν παραγωγής: από 442 kg ανά κάτοικο το 2005 σε 504 kg το 2017.

Σε νομοθετικό επίπεδο, η κυριότερη εξέλιξη στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων αφορά τροποποίηση στο Πρόγραμμα «Κλεισθένης Ι», στο δεύτερο μέρος του οποίου περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για την οργάνωση και λειτουργία των φορέων διαχείρισης στερεών αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ). Αρνητική εξέλιξη η κατάργηση του τέλους ταφής, το οποίο ούτως ή άλλως δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Αντί του τέλους ταφής, θεσπίστηκε μια περιβαλλοντική εισφορά που θα μειώνεται ανάλογα με τις επιδόσεις των ΟΤΑ στην ανάκτηση και ανακύκλωση.

Όμως, και η διαχείριση των αστικών αποβλήτων που αποτελεί ευθύνη των ΟΤΑ α' βαθμού και των ΦΟΔΣΑ, παραμένει επικεντρωμένη στην «εύκολη λύση» της ταφής των αποβλήτων

πρακτικά χωρίς καμία επίπτωση. Εντείνουν επίσης το ήδη τεράστιο πρόβλημα της κατάληψης μεγάλων χώρων με ΧΥΤΑ ή και παράνομες χωματερές που καταλήγουν σε καταδίκες της χώρας από το Δικαστήριο της ΕΕ και την επιβολή σημαντικών προστίμων, ενώ προκαλούν σοβαρότατα προβλήματα ρύπανσης.

Το περιβαλλοντικό έγκλημα της κατάπνιξης φυσικών οικοσυστημάτων από τόνους σκουπιδιών αποτελεί θλιβερή πραγματικότητα για αμέτρητες περιοχές της Ελλάδας. Η μεγάλη δημοσιότητα που δόθηκε στην περίπτωση της Άνδρου ήταν ενδεικτική των πολυδιάστατων επιπτώσεων που προκαλεί η δυστυχώς κοινή πρακτική «μακριά από εμάς τα σκουπίδια, κι ας θαφτούν όπου να' ναι».

Υπάρχουν όμως και υποδειγματικά καλές εφαρμογές, όπως το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης απορριμμάτων Δυτ. Μακεδονίας, που γεννούν αισιοδοξία.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Καθώς η Ελλάδα βγήκε από τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής (μνημόνια), μεγάλη πρόκληση είναι η επίτευξη ουσιαστικά βιώσιμης ανάπτυξης. Όπως όμως δείχνουν οι δείκτες πράσινης οικονομίας, μέσα στην κρίση η Ελλάδα απέτυχε να επιτύχει δομικές αλλαγές προς μια περιβαλλοντικά βιώσιμη οικονομία.

Συγκεκριμένα, η περίοδος της κρίσης οδήγησε σε μείωση των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και της κατά κεφαλήν τελικής κατανάλωσης υλικών και ενέργειας. Οι μειώσεις όμως αυτές δεν μεταφράζονται σε κάποια δομική αλλαγή της ελληνικής οικονομίας, καθώς οφείλονται κυρίως στη δραματική μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Η ενεργειακή ένταση του ΑΕΠ αυξήθηκε κατά την περίοδο 2010-2018, αντίθετα με τον μέσο όρο της ΕΕ όπου παρατηρείται μείωση. Τέλος, παρατηρείται αύξηση της υλικής έντασης του ΑΕΠ κατά την ίδια περίοδο, ενώ τόσο το ποσοστό ανακύκλωσης απορριμμάτων, όσο και το ποσοστό χρήσης υλικών κυκλικής οικονομίας παραμένουν απελπιστικά χαμηλά σε σχέση με τους αντιστοίχους μέσους όρους της ΕΕ.

Κάθε μεταμνημονιακή αναπτυξιακή στρατηγική οφείλει να έχει στον πυρήνα της την αντιστροφή αυτών των τάσεων με στόχο τη σταδιακή αποσύνδεση της οικονομικής δραστηριότητας από το περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Έκθεση αυξημένης επιτήρησης

Με τη λήξη του τρίτου προγράμματος προσαρμογής στις 22 Ιουνίου 2018, ενεργοποιήθηκε το «πλαίσιο αυξημένης επιτήρησης» στις 11 Ιουλίου 2018. Η τρίτη έκθεση αυξημένης επιτήρησης (enhanced surveillance report) που δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2019, κάνει ιδιαίτερη αναφορά στο ασθενές διεθνές οικονομικό περιβάλλον, και στις ενδεχόμενες επιπτώσεις μιας διεθνούς οικονομικής καθίζησης τόσο για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας συνολικά όσο και για τους δημοσιονομικούς στόχους.

Ταυτόχρονα, δίνει έμφαση στην εφαρμογή των δεσμεύσεων και τις καθυστερήσεις υλοποίησης κάποιων από αυτές. Στις εκκρεμότητες ενέργειες συμπεριλαμβάνονται η ολοκλήρωση του κτηματολογίου και των δασικών χαρτών, η εφαρμογή του target model στην αγορά ηλεκτρισμού, καθώς και ιδιωτικοποιήσεις και η ολοκλήρωση της παραχώρησης του για ανάπτυξη και πολεοδόμηση.

Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα

Στις 25/04/2019, με τον ν. 4608/2019, ψηφίστηκε από τη Βουλή η ίδρυση της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (EAT).

Στο πλαίσιο της διαβούλευσης, το WWF Ελλάς καλωσόρισε επί της αρχής αυτή τη νομοθετική πρωτοβουλία, με το σκεπτικό πως «*διεθνώς, οι περισσότερο αναπτυξιακές τράπεζες έχουν παίξει, και παίζουν, κομβικό ρόλο στη χρηματοδότηση επενδύσεων και κλάδων που συμβάλλουν καθοριστικά στη μετάβαση προς ένα περιβαλλοντικά βιώσιμο οικονομικό μοντέλο, δημιουργώντας ταυτόχρονα θέσεις εργασίας σε νέες δραστηριότητες και στηρίζοντας την καινοτομία*». Υπογράμμισε όμως την ανάγκη ο σκοπός και οι στόχοι της EAT να ευθυγραμμίζονται με τους αντίστοιχους σκοπούς και στόχους των αναπτυξιακών τραπεζών άλλων χωρών, οι οποίες έχουν στον πυρήνα τους τη χρηματοδότηση επενδύσεων για την απανθρακοποίηση, την τόνωση της πράσινης οικονομίας και την προστασία του φυσικού κεφαλαίου.

Νομοθεσία για τις επενδύσεις

Στις 25/04/2019 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο ν. 4608/2019, ο οποίος έθεσε νέο πλαίσιο για την υποστήριξη και προώθηση των στρατηγικών

επενδύσεων. Τον Νοέμβριο 2019, ψηφίστηκε ο νόμος 4635/2019 «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», ο οποίος τροποποιεί τον ν. 4608/2019 σε ότι αφορά τις στρατηγικές επενδύσεις. Στο πλαίσιο της δημοσίας διαβούλευσης, το WWF Ελλάς είχε επισημάνει την προβληματική φύση συγκεκριμένων τροποποιήσεων που έχουν ως αποτέλεσμα την παράκαμψη συγκεκριμένων κριτηρίων περιβαλλοντικής ποιότητας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (EFSI) και την αύξηση του συντελεστή δόμησης.

Ο ν. 4635/2019 περιλαμβάνει τροποποιήσεις του προηγούμενου επενδυτικού νόμου με αλλαγές μερίζονος περιβαλλοντικής σημασίας. Το προηγούμενο καθεστώς του ν. 4399/2016, δεν επέτρεπε την υπαγωγή στον επενδυτικό νόμο, και επομένως την πρόσβαση σε φορολογικά κίνητρα και επιδοτήσεις επενδύσεων σε κλάδους μεγάλου κλιματικού και περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Το νομοσχέδιο που είχε τεθεί σε διαβούλευση προέβλεπε μεταβολή που θα παρείχε δυνατότητα φοροελαφρύνσεων και επιδοτήσεων σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε εξορύξεις μεταλλευμάτων και άλλων ορυκτών υλών πλην πετρελαίου, φυσικού αερίου και λιγνίτη.

Η αλλαγή αυτή θα αύξανε τις ήδη σημαντικές περιβαλλοντικά επιζήμιες επιδοτήσεις (environmentally harmful subsidies), καθώς κατευθύνει δημόσιους πόρους προς εξορυκτικές δραστηριότητες με βαρύ αποτύπωμα.

Ως θετική εξέλιξη καταγράφεται το γεγονός ότι αποσύρθηκε από το ψηφισθέν νομοσχέδιο η διάταξη που προέβλεπε τη δυνατότητα επιδότησης «υποστηρικτικών δραστηριοτήτων άντλησης πετρελαίου και φυσικού αερίου», μετά από παρέμβαση του WWF Ελλάς.

WWF: Είναι αδιανόητο οι φορολογούμενοι να επιδοτούν δραστηριότητες που επιδεινώνουν την κλιματική κρίση.

Συνολικά, ο ν. 4635/2019 χαρακτηρίζεται από μια διάθεση απορρυθμισμού της οικονομικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανόμενης της περιβαλλοντικής απορρυθμισμού, γεγονός το οποίο θα έχει σαφώς αρνητικό αντίκτυπο στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας. Έρχεται επίσης σε αντίθεση προς τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ ως προς την ανακατανομή των δημοσίων χρηματοροών και οικονομικών κινήτρων που παρέχουν τα κράτη,

προς περιβαλλοντικά βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες.

Οικονομική πολιτική της ΕΕ

Μέσα στο 2019, ολοκληρώθηκε η διαδικασία αναθεώρησης της δανειοδοτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για την ενέργεια. Περισσότερες από 70 ευρωπαϊκές περιβαλλοντικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και το WWF, απηύθυναν επιστολή προς τον πρόεδρο της ΕΤΕπ ζητώντας γενναίες αλλαγές για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050.

Η νέα δανειοδοτική πολιτική της ΕΤΕπ για την ενέργεια υιοθετήθηκε τελικά στις 15/11/2019 και περιέχει τις εξής θετικές τροποποιήσεις, σε σχέση με το υφιστάμενο καθεστώς:

- Πλήρης άρση στήριξης σε ορυκτά καύσιμα (συμπεριλαμβανομένου του φυσικού αερίου) έως το τέλος του 2021, με εξαίρεση τις υποδομές για το λεγόμενο «πράσινο αέριο», το οποίο απέχει ωστόσο πολύ από το να είναι οικονομικά αποδοτικό και εμπορεύσιμο.
- Υιοθέτηση της αρχής της ενεργειακής απόδοσης ως πρώτης προτεραιότητας (energy efficiency first principle) στο πλαίσιο του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής.
- Δημιουργία ενός νέου χρηματοδοτικού σχήματος για τη στήριξη περιφερειών και κρατών-μελών στα οποία η ενεργειακή μετάβαση επιφυλάσσει ιδιαίτερα σημαντικές προκλήσεις και δυσκολίες (πχ λιγνιτικές περιοχές).

Παγκόσμιοι στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Ανεξάρτητη ποσοτική αξιολόγηση της προόδου επίτευξης από την ΕΕ των παγκόσμιων στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Sustainable Development Goals – SDGs) τοποθετεί την Ελλάδα στην 25^η θέση της ΕΕ-28.

Η χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας οφείλεται στο ποσοστό φτωχών ανθρώπων που ζουν με λιγότερα από 5,50 δολάρια / μέρα, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, το ποσοστό γυναικών σε θέσεις διοίκησης (9,1% με πτωτική τάση).

Στους περιβαλλοντικούς στόχους, η Ελλάδα δυστυχώς βρίσκεται σε θλιβερή θέση: μόνο 1,3% κυκλική χρήση υλών, υψηλές εκπομπές διοξειδίου του θείου από την παραγωγή (45,3 kg κατά κεφαλήν), υψηλό αποτύπωμα παραγωγής αζώτου (56,9 kg κατά κεφαλήν), υψηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από την

ενέργεια (5,4 tCO₂ κατά κεφαλήν με τάση αύξησης), 48,6% των αλιευτικών αποθεμάτων σε υπερεκμετάλλευση ή κατάρρευση με τάση επιδείνωσης.

Η συνοπτική εικόνα της πορείας επίτευξης των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης από την Ελλάδα αποτυπώνεται χρωματικά στον παρακάτω πίνακα.

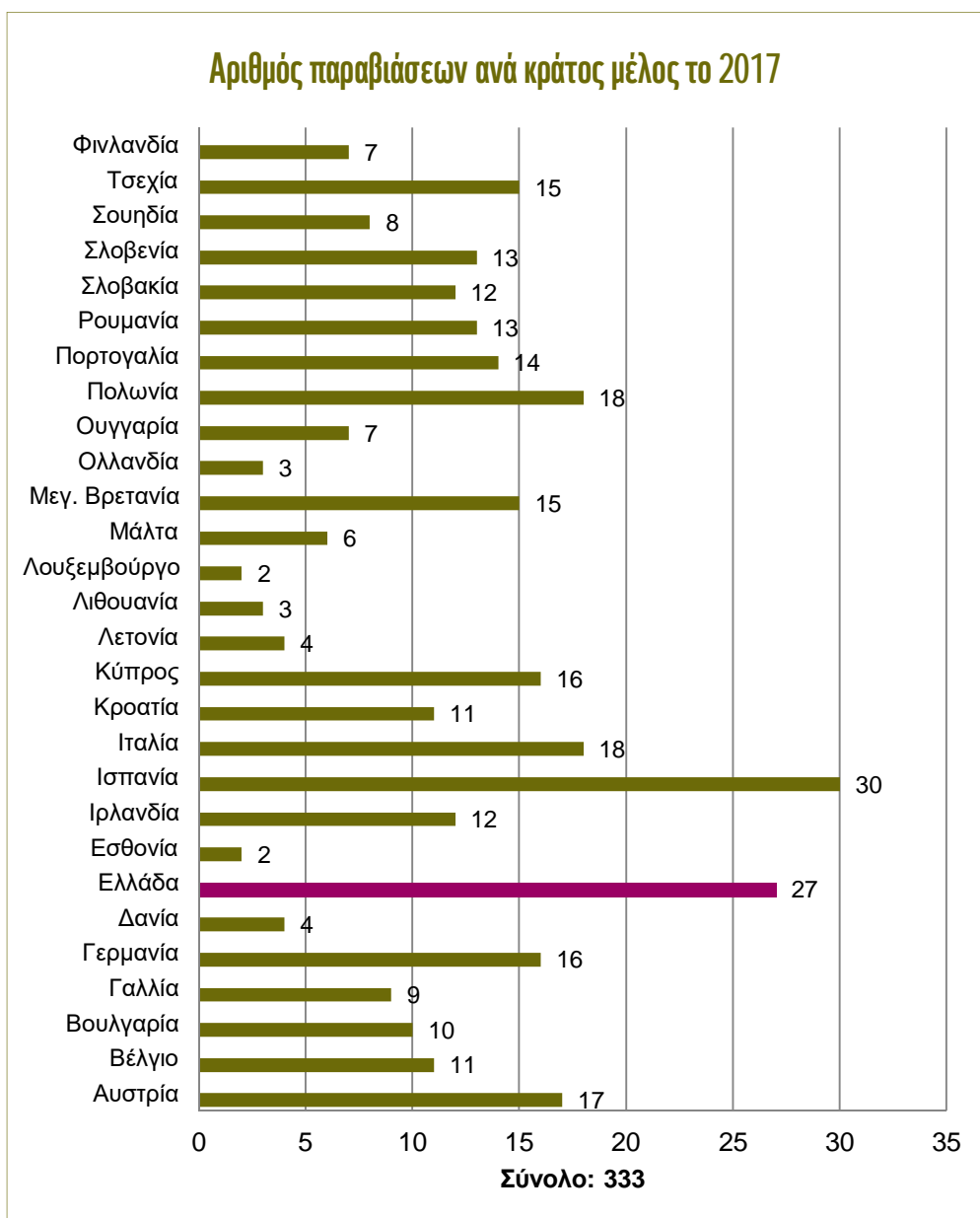

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Ολοένα ενισχύεται η ανάδειξη του περιβάλλοντος ως ανθρωπίνου δικαιώματος. Σημαντική η φετινή απόφαση στο πλαίσιο εφαρμογής του διεθνούς συμφώνου ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων αναβιβάζει την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την κλιματική αλλαγή και τη μη βιώσιμη ανάπτυξη σε απειλές του δικαιώματος στη ζωή.

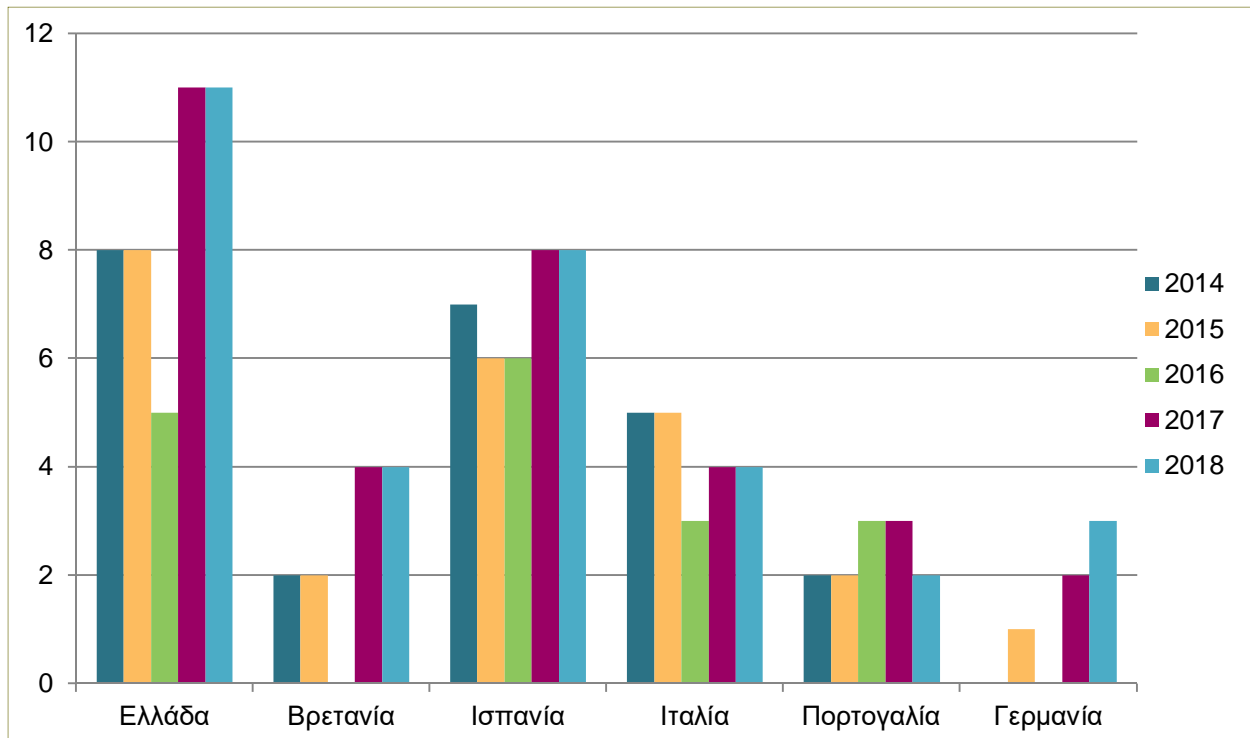
Σημαντική εξέλιξη η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση «Cordella κατά Ιταλίας». Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η παράλειψη των ιταλικών αρχών να προστατεύσουν τους κατοίκους περιοχών κοντά στη χαλυβουργική μονάδα Ilva από τις επιπτώσεις των εκπομπών τοξικών αερίων, συνιστά παραβίαση του άρθ. 8 (δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

Ο πίνακας δείχνει τον συνολικό ανά κράτος μέλος αριθμό ανοιχτών υποθέσεων παραβίασης περιβαλλοντικού δικαίου, για τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκκινήσει προδικαστική διαδικασία και εξετάζει (σε διαφορετικά στάδια).

Υποθέσεις μη συμμόρφωσης με αποφάσεις του Δικαστηρίου της ΕΕ

Ο πίνακας δείχνει τις ανοιχτές υποθέσεις κατά κρατών μελών που δεν έχουν συμμορφωθεί με απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ.

Περισσότερες πληροφορίες:

Θεοδότη Νάντσου,
Επικεφαλής πολιτικής
WWF Ελλάς
tnantsou@wwf.gr
Λεμπέση 21, Αθήνα, 11743

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χτίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.